ISSN 2424–6131 (print). ISSN 2424–614X (online)
Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai. 2018. 3 tomas

SOCIALINIŲ TINKLŲ NAUDOJIMAS ŠVIETIME: TEORINĖS ĮŽVALGOS

Doc. dr. Dalia Prakapienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Doc. dr. Romas Prakapas

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija. *Nuolatinė socialinių tinklų plėtra modernioje žinių visuomenėje kelia naujus iššūkius ir suteikia naujas galimybes. Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama socialinių tinklų naudojimui švietime. Todėl šio straipsnio tikslas – pristatyti socialinių tinklų naudojimo švietime (tiek formaliajame, tiek neformaliajame) galimybes. Straipsnis modeliuojamas remiantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis. Jame pristatomo tyrimo pagrindiniai metodai – publikuotų tyrimo rezultatų metaanalizė ir kokybinė turinio analizė, leidusios atskleisti pagrindines socialinių tinklų, naudojamų švietimo poreikiams, galimybes, taip pat kai kurias galimas grėsmes. Straipsnyje pristatomi 2017 m. rugpjūčio – spalio mėn. straipsnio autorių atlikto tyrimo rezultatai, kurie leidžia teigti, kad moksliniai tyrimai, susiję su socialinių tinklų naudojimu ugdymo procese, daugiausiai sutelkti į suaugusiųjų švietimo nagrinėjimą. Socialiniai tinklai leidžia studentams tapti aktyviais bendradarbiais, kurti žinias ir keisti savo socialinę padėtį, interaktyviomis priemonėmis plečia įtraukaus mokymosi galimybes. Socialiniai tinklai griauna tradicinio mokymo nustatytas aiškias ribas tarp profesinės ir socialinės erdvės ir verčia kitaip pažvelgti į mokymo ir mokymosi procesus, remia ir palaiko interaktyvius tarpusavio santykius, komunikaciją, bendruomenę ir bendradarbiavimą, kuria edukacines erdves.*

Pagrindiniai žodžiai: *socialiniai tinklai, švietimas, suaugusiųjų švietimas.*

Įvadas

Šiuolaikinėje modernioje žinių visuomenėje plėtojantis technologijoms, kuriantis naujoms medijoms atsirado daugiau galimybių ne tik keistis informacija, bendrauti ir bendradarbiauti nepaisant valstybių sienų, rasių ir tautybių ypatumų, bet ir panaudoti jas įvairiose žmogaus veiklos srityse. Pastaruoju metu šis itin dažnai mokslinėje spaudoje (pvz., Al-Rahmi, Othman, Yusuf, 2015; Pečiulis, 2016; Dabija, Babut, Dinu, Lugojan, 2017 ir kt.) aptariamas reiškinys būdingas beveik visoms socialinio gyvenimo sritims. Jau įprasta tapo tirti tiek pačius socialinius tinklus, tiek jų taikymo versle galimybes (pvz., Vilkaitė-Vaitonė, 2015; Trakimavičiūtė, 2017

ir pan.). Vis dažniau pagrindiniu analizės objektu (pvz., Levickaitė, 2010) pasirenkamas skirtingų kartų sąveikos ir komunikacijos aspektas. Su tuo siejamos idėjos socialinius tinklus plačiau naudoti tiek formaliojo, tiek neformaliojo mokymo procese (pvz., Šliogerienė, Masoodi, Gulbinskienė, 2016), kartu, savaime suprantama, analizuojant galimas grėsmes (pvz., Žibėnienė, Brasienė, 2013). Taigi, švietimas yra viena tų sričių, kuriose moderniųjų technologijų intensyvus kūrimas ir diegimas, socialinių tinklų integravimas tampa neatskiriama ugdymo proceso dalimi.

Analizuojant naujųjų technologijų ir medijų skverbtį matyti, kad Lietuvos situacija nėra išskirtinė. Jau nemažai publikuota Lietuvos mokslininkų tyrimų (pvz., Gudonienė ir kt., 2013; Dudaitė, Prakapas, 2017), pristatančių socialinių tinklų naudojimo Lietuvoje bendrą situaciją ar šio reiškinio tendencijas. Tyrimai rodo, kad socialiniai tinklai ir naujosios (kuriamos ir adaptuojamos) technologijos sudaro palankias sąlygas arba sukuria tokias prielaidas pedagogams, siekiantiems ugdomųjų tikslų. Savaime suprantama, negalima atmesti ir mokslininkų pastebėtų grėsmių ir pavojų (Cain, Fink, 2010; Hosterman 2012 ir kt.).

Nors mokslinėje spaudoje plačiai aprašoma socialinių tinklų įtaka visuomenei ir įvairioms gyvenimo sritims, vis dažniau teikiamos įvairios socialinių tinklų panaudojimo švietime galimybių analizės ir interpretacijos, atliekami fragmentuoti, pavieniai tyrimai, tačiau šiek tiek stokojama bendro holistinio požiūrio į aptariamą reiškinį iš edukologinės perspektyvos. Lietuviškajame diskurse tai tampa itin aktualu ir dėl adekvataus dėmesio stokos šiam reiškiniui nacionaliniuose strateginiuose švietimo dokumentuose. Pavyzdžiui, Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (2014) tik netiesiogiai įvardyti orientyrai, kuriais vadovaujantis galima „apčiuopti“ nagrinėjamą reiškinį. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes straipsnyje nagrinėjama **mokslinė problema** suformuluota klausimu – kokios yra teorinės socialinių tinklų panaudojimo švietime galimybės?

Straipsnio tikslas – pristatyti socialinių tinklų panaudojimo švietime galimybes.

Straipsnio objektas – socialinių tinklų naudojimas švietime.

Tyrimo metodai. Straipsnis modeliuojamas remiantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis (Creswell, 2009), leidžiančiomis geriau pažinti nagrinėjamą reiškinį (Suter, 2012) ir išskirti jo ryškiausias problemines sritis. Straipsnyje pristatomo tyrimo pagrindiniai metodai – publikuotų tyrimų rezultatų metaanalizė (Konstantopoulos, 2008) ir kokybinė turinio analizė (Flick, 2014), leidusios atskleisti pagrindines socialinių tinklų panaudojimo švietimo poreikiams galimybes ir kai kurias galimas grėsmes.

Straipsnyje pristatomi 2017 m. rugpjūčio – spalio mėn. straipsnio autorių atlikto tyrimo rezultatai. Atliekant tyrimą tarptautinėse mokslinių publikacijų duomenų bazėse, turinčiose atviros prieigos galimybes, buvo ieškoma tam tikrus kriterijus atitinkančių publikacijų. Publikacijų atrankai buvo taikomi keli kriterijai: 1) publikacijos turėjo būti naujos (ne senesnės nei 5 metų, kelios į analizę įtrauktos publikacijos yra senesnės nei 5 metų, bet ne senesnės nei 10 metų dėl atitikties

antrajam analizės kriterijui), 2) publikacijos turėjo būti paskelbtos skirtinguose pasaulio mokslo leidiniuose, publikuojamuose skirtinguose regionuose (Europoje, JAV, Azijoje, Australijoje), 3) publikacijos turėjo būti parašytos anglų kalba. Atliekant kokybinę turinio analizę pagal publikacijų turinį buvo suformuluotos pagrindinės analizės temos (interaktyvus bendravimas, pedagoginis įrankis, įtraukusis mokymas(is), informacijos sklaida, bendradarbiavimas, informacijos publikavimas, kritinis mąstymas, socializacija, reprezentacija).

Socialinių tinklų švietime analizių raiška

Socialiniais tinklais žmonės dažniausiai naudojasi dėl kelių priežasčių. Pirmiausia tai komunikacijos, bendravimo su kitais priemonė. Tai paaiškinama poreikiu priklausyti tam tikroms grupėms, noru jaustis reikalingam, reikšmingam. Socialiniai tinklai padeda patenkinti šias reikmes, nes, prisijungdami prie įvairių grupių, žmonės neretai patenkina savo kitus socialinius poreikius. Antra, socialiniai tinklai labai dažnai naudojami informacijos paieškai, susipažinimui su įvairiomis nuomonėmis, vertinimais; socialiniai tinklai tampa erdve, kur dažnai ieškoma informacijos apie įvairius įvykius, naujienas, renginius ir pan. Galiausiai svarbu pažymėti ir tai, kad socialiniai tinklai tampa svarbiais socializacijos proceso skatintojais. Tyrėjai pastebi, kad gana anonimiška erdvė tampa puikia galimybe dalyvauti asmeniniuose pokalbiuose ir viešose diskusijose, išvengiant tiesioginio kontakto, bendravimo akis į akį (*face to face*) su pašnekovu. Čia svarbu, kad, pasak Janiūnienės (2007, p. 62), socialiniai tinklai sugriauna sienas ir bendravimui atstumas nebeturi jokios reikšmės, „socialinis tinklas konstruoja kontekstą ir situaciją ir, atvirkščiai, socialinis tinklas yra konstruojamas pagal kontekstą ir situaciją“, o kuo tinklas platesnis ir kuo kokybiškesni jo kūrėjų santykiai, tuo paprastai efektyviau jis naudojamas. Be to, socialinis tinklas įgalina ryšius megzti ne tik tam tikroje šalyje, bet ir visame pasaulyje – čia negalioja nei laiko, nei erdvės suvaržymai, kaip pažymi Prakapienė ir Prakapas (2016); tokį tinklą, kuris paplitęs globaliu mastu, o patys jo kūrėjai yra įvairių pasaulio šalių, tautybių, rasių ir kt. atstovai, galima vadinti tarptautiniu.

Mokslinėje spaudoje socialiniai tinklai ir jų vaidmuo švietime vertinamas labai nevienareikšmiškai. Atliekantys šiuos tyrimus mokslininkai sukūrė ne vieną klasifikatorių. Pavyzdžiui, Kajanova (2014) savo tyrime akcentuoja tam tikras socialinių tinklų galimybes: galimybę dalyvauti įvairiose veiklos srityse komentuojant, diskutuojant (taip sugriaunamos sienos tarp teikiančiųjų ir gaunančiųjų informaciją), atvirumą (socialiniai tinklai yra atviri ir leidžia aktyviai dalyvauti komentuojant, vertinant, teikiant papildomą informaciją), galimybę bendrauti (dalyvauti pokalbiuose – čia svarbu abipusis dialogas), galimybę greitai kurti bendruomenes, bendraminčių (socialines) grupes ir efektyviai bendrauti, plėsti ryšius (socialiniai tinklai klesti dėl sąsajų su kitais tinklais ir socialinėmis medijomis, ištekliais ir žmonėmis).

Kiek anksčiau grupė mokslininkų (Kietzman ir kt., 2011) išskyrė septynis

socialinių tinklų funkcinius blokus, tokius kaip identiteto palaikymas (asmeninės informacijos teikimas); pokalbių (komunikacijos procesas socialiniuose tinkluose); dalijimasis (vaizdinės ir tekstinės informacijos teikimas); dalyvavimas (dalyvių statuso tinkluose atskleidimas); ryšiai (vartotojų tarpusavio ryšiai); reputacija; priklausymas grupėms. Šio tyrimo metu taikant atvirąjį kodavimą buvo išskirti kiti kriterijai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Socialiniai tinklai švietime (sudaryta autorių)

Autoriai	Interaktyvus bendravimas	Pedagoginis įrankis	Įtraukusis mokymas(is)	Informacijos sklaida	Bendradarbiavimas	Informacijos publikavimas	Kritinis mąstymas	Socializacija	Reprezentacija
Ajjan, Hartshorne (2008)	*						*		
Grreenhow ir kt. (2009)		*							
Mazman, Usluel, (2010)	*			*	*				
McLoughlin, Lee (2010)	*		*						
Tadros (2011)					*		*	*	
DiVall, Kirwin (2012)	*				*			*	
Tariq ir kt. (2012)	*		*	*	*	*		*	
Lumby, Anderson, Hugman (2014)	*		*	*	*	*			
Mao (2014)	*		*	*	*	*			
Greenhow, Lewin (2016)	*			*	*	*			
Prakapas, Prakapienė (2016)	*			*		*		*	
Sobaih ir kt.(2016)		*		*	*	*			
Peruta, Shields (2017)									*
Vimala (2017)	*	*			*				

Kai kurie autoriai, aptardami socialinius tinklus, jų svarbą, panaudojimo švietime būdus, išskiria nemažai pozityvių aspektų ir taikymo galimybių. Tai dažniausia siejama su interaktyvumo galimybėmis. McLoughlin, Lee (2010) pabrėžia socialinių tinklų pedagoginių galimybių pasirinkimo principus. Minėtas autorius teigia, kad veikla socialiniuose tinkluose gali būti interaktyvus besimokančiųjų bendravimas, per kurį pats mokymasis įgaus virtualų nuolatinį palaikymą. Akivaizdu, jog tokia sąveika, kuri skatina mokymąsi ir suvokiama kaip aktyvus procesas, yra itin vertinga mokymuisi, kritinio mąstymo ugdymui ir sąmoningam įsitraukimui į ugdymo procesą. Panašios pozicijos laikosi ir Mao (2014), kuris, analizuodamas so-

cialinius tinklus, išskiria komunikaciją, dalijimąsi informacija, bendradarbiavimą, informacijos pateikimą ir interaktyvumą.

Greenhow ir Lewin (2016) teigia, kad tipinės socialinės medijos leidžia individualiems vartotojams per profilio puslapius dalytis informacija, į ją reaguoti, reikšti emocijas, rašyti atsiliepimus, nuomones, rekomendacijas. Įvairios informacijos skelbimas, dalijimasis ja, „tag'inimas" (į publikuojamą medžiagą kitų asmenų įtraukimas) socialiniuose tinkluose leidžia labai greitai keistis žiniomis. Tai, akivaizdu, yra susiję su greičiu, kuriuo pasižymi didžiulis ir nuolat besikeičiantis informacijos srautas (socialiniai tinklai, „blog'ai", medijos sklaidos priemonės, dalijimosi informacija įrankiai, bibliografiniai vadybos įrankiai ir pan.).

Nemažai tyrėjų atkreipia dėmesį į formalųjį bendravimą ir bendradarbiavimą. Pavyzdžiui, kai kurie (Mazman ir Usluel, 2010), nagrinėdami socialinių tinklų reiškinį, akcentuoja interaktyvią veiklą ir bendravimą, bendradarbiavimą, dalijimąsi informacija socialiniuose tinkluose. Minėtiems autoriams pritaria ir kiti (Ajjan, Hartshorne, 2008), pabrėžiantys taip pat vieną esminių socialinių tinklų savybių – įtraukųjį dalyvavimą, kuris, remiantis jų atlikto tyrimo duomenimis, sukuria kritinio mąstymo ugdymo prielaidas.

Atliekant tyrimą pastebėta tam tikra tendencija – socialiniai tinklai sietini su asmenų priklausomumu tam tikroms grupėms. Pavyzdžiui, DiVall ir Kirwin (2012) išskiria įdomų socialinių tinklų vaidmenį – socializaciją. Socialiniai tinklai šioms asmenų grupėms padeda siekti socialinių tikslų socializuojantis; priklausymas tam tikroms grupėms padeda ne tik spręsti kai kurias su amžiumi susijusias socialines problemas, bet ir susieti interaktyvųjį komunikavimą su konkrečiu mokymusi (kryptinga komunikacija susijusi su mokymosi turiniu ir pasiekimais). Tai, remiantis tyrimų rezultatais, dažniausiai susiję su *Facebook*'o galimybėmis. Towner ir Munoz (2011) tyrimų duomenys rodo, kad *Facebook*'as dažniausiai naudojamas aukštųjų mokyklų studijų procese. Socialiniai tinklai padeda sukurti bendradarbiavimo edukacinę aplinką – studentai juose gali bendrauti, kurti grupes, diskutuoti, bendrai daryti darbus ir pan. Šias įžvalgas patvirtina Sturgeon ir Walker (2009), teigdami, kad, kuriant edukacines erdves, svarbus ir dėstytojo, ir studentų bendravimas socialiniuose tinkluose. Kai kurių tyrėjų atliktų tyrimų duomenys leidžia daryti prielaidas, kad socialiniai tinklai (pvz., *Facebook*) sukuria artimesnę ir patogesnę bendravimo ir bendradarbiavimo aplinką, kuri koreliuoja su geresne mokymosi aplinka. Pavyzdžiui, Mendez ir kt. (2009) tyrimai parodė, kad studentai, tarp kurių *Facebook*'o draugų yra dėstytojų, turi aukštesnius savęs vertinimo kriterijus, nei tie, kurie tokių ryšių nepalaiko. Vis tik pažymėtina, kad ne visi dėstytojai turi ar nori turėti paskyras socialiniuose tinkluose, nepaisydami, kad, anot Madge ir kt. (2009), *Facebook*'*as* padeda socializuotis ir integruotis į universiteto aplinką. Kartu Towner ir Munoz (2011) teigia, kad nereikia sureikšminti „draugystės" socialiniuose tinkluose. Tai ne tas pats, kas realiame gyvenime. Tai – socialiniai santykiai, kuriems palaikyti nuolat kuriamos naujos taisyklės ir sudaromi nauji susitarimai.

Socialiniai tinklai palaipsniui tampa mokymosi priemone, tačiau jokiu būdu

ne tikslu. Nepaisant Tadros (2011) tyrimų, kurie rodo, kad socialiniai tinklai sukuria erdvę kritiniam mąstymui ugdyti, kūrybiškumui skatinti, bendradarbiauti su įvairiomis socialinėmis ar bendraamžių grupėmis, bendrauti su pedagogais, be išskirtų privalumų, jie turi nemažai trūkumų. Visų pirma, kaip minėtas autorius nurodo, kyla sunkumų užtikrinant tinkamą ugdymo procesą, ypač siekiant jo kokybės ir jį valdyti.

Dar vienas aspektas, kuris išryškėja atliekant turinio analizę, – socialinių tinklų naudojimas siekiant reklamuoti ir reprezentuoti konkrečią ugdymo įstaigą. Peruta ir Shields (2017) įrodė, kad socialiniai tinklai yra ypač svarbūs studentams į aukštąsias mokyklas pritraukti. Išanalizavus 66 JAV geriausių kolegijų ir universitetų *Facebook*'o paskyras ir dalyvių įsitraukimo į pateikiamos informacijos komentavimą rezultatus, nustatyta, kad kuo socialinių tinklų vadybininkai sugeba patraukliau, įtaigiau ir kokybiškiau pateikti konkrečią aktualią informaciją (turinį), tuo daugiau pritraukiama diskusijų dalyvių, savo ruožtu ženkliai išauga komentuojančiųjų ar diskusijose dalyvaujančiųjų skaičius. Tai, akivaizdu, svarbiausia studentų pritraukimo į aukštąsias mokyklas etape.

Kiek anksčiau panašią problemą tyrė ir Lietuvos mokslininkai. Zailskaitė-Jakštė ir Kuvykaitė (2012) nagrinėjo komunikacijos socialinėje žiniasklaidoje įgyvendinimo populiarinant aukštųjų mokyklų studijas klausimus. Šių autorių tyrimas atskleidė, kad Lietuvos valstybinės universitetinės aukštosios mokyklos stebi vienos kitų komunikaciją socialinėje žiniasklaidoje ir dažniausiai naudoja tuos pačius jos kanalus – *Facebook* ir *YouTube*. Labiausiai būsimuosius studentus patraukia vizualiai pateikta informacija, kuri yra nauja, skirta tikslinei auditorijai, kurios negalima rasti kituose interneto puslapiuose, t. y. itin daug dėmesio skiriama žinutės turiniui: neigiamas žinutes universitetai siekia paversti pozityvia informacija, necenzūrines – šalina. Vis dėlto minėtos autorės nurodo, kad kol kas Lietuvos universitetinės aukštosios mokyklos nepakankamai išnaudoja egzistuojančius socialinės žiniasklaidos būdus monitoringui atlikti.

Panašiu laikotarpiu kaip ir Lietuvoje Tariq (2012) su kolegomis analizavo socialinių tinklų situaciją ir nustatė, kad tuo metu socialiniai tinklai ugdymui buvo naudojami atliekant namų darbų užduotis ar konsultuojantis su draugais. Tačiau svarbu tai, kad šalia pozityvių apraiškų buvo užfiksuota ne viena grėsmė – nors socialinių tinklų sukuriama virtuali erdvė leidžia besimokantiesiems atviriau bendrauti, ypač bijantiems viešai kalbėti, daug jų socialiniuose tinkluose prisistato suklastotomis tapatybėmis, t. y. užsiregistravę netikrais vardais. Didžioji šioje situacijoje problema ta, kad sukuriamos prielaidos pažeisti etikos normas ar autorių teises, eskaluoti konfliktines situacijas ir pan.

Analizuojant socialinių tinklų panaudojimo švietime galimybes svarbus yra Chakraborty (2015) tyrimas. Šiame tyrime atlikus socialinių tinklų naudojimo edukaciniame procese duomenų analizę paaiškėjo, jog jaunimas dabar daug laiko iššvaisto socialiniuose tinkluose, nors turėtų jo daugiau skirti mokymuisi. Tyrimo autorius išanalizavo socialinių tinklų privalumus ir grėsmes mokymuisi (žr. 2 lentelę).

Akivaizdu, tam, kad sumažintume neigiamą socialinių tinklų poveikį, būtina mokytis saugiai jais naudotis. Vienareikšmiškai svarbu tai, kad socialiniai tinklai yra gera vieta pasidalinti asmeninėmis (dažniausiai sėkmės) istorijomis, naujausiomis žiniomis, bendradarbiauti ir kt. Socialiniai tinklai leidžia bendrauti žmonėms tiesiogiai: geografinės sienos tarsi ištrinamos ir bendravimo procesas vyksta palyginti pigiai (interneto ryšio paslaugos nebrangios, komunikavimui skirtų įrenginių kainos taip pat labai įvairios). Informacija ne tik dalijamasi, bet ir – svarbu – atsiranda greitas grįžtamasis ryšys. Informacijos srautas labai didelis ir dinamiškas. Kita vertus, dėl informacijos gausos, trumpam pasitraukus iš šio srauto, lengva pasiklysti, pasimesti. Be to, socialiniuose tinkluose labai daug netikrų vartotojų, virtualūs tinklai neapsaugo nuo galimo sukčiavimo ir nusikalstamų veikų ar net nusikaltimų.

2 lentelė. Socialinių tinklų privalumai ir grėsmės (pagal Chakraborty, 2015)

Privalumai	Grėsmės
▪ Galimybė bendrauti su draugais, su kuriais negali susitikti (tai padeda palaikyti gerus santykius). ▪ Studentai lengviau dalijasi savo įžvalgomis įvairiomis temomis nesulaukdami didelio pasipriešinimo. ▪ Socialiniai tinklai padeda ugdant sąmoningumą. ▪ Socialiniai tinklai gali padėti suartinti ugdytojus ir besimokančiuosius. ▪ Studentai greičiau susiduria su menais ir dizainu, naujomis idėjomis, jų pateikimu (tai skatina jų kūrybiškumą). ▪ Socialiniai tinklai sudaro sąlygas studentams gauti naujausią ir aktualiausią informaciją.	▪ Sumažėjęs dėmesys detalėms: kalbos taisyklingumui, naudojami trumpiniai ir pan. ▪ Studentai tampa priklausomi nuo socialinių tinklų, užuot bendravę su šeima ir susitikę su draugais. ▪ Socialiniuose tinkluose pateikiama per daug asmeninės informacijos, kuri gali būti panaudota netinkamai. ▪ Studentai, kurie daugiau laiko praleidžia socialiniuose tinkluose, sunkiau prisitaiko realiame gyvenime ir bendrauja „gyvai“. ▪ Per didelis įsitraukimas į socialinius tinklus turi neigiamą poveikį studentų rezultatams. ▪ Studentai naršo naktimis, o tai neigiamai veikia jų fizinę ir psichinę sveikatą. ▪ Socialiniuose tinkluose didesnė erdvė patyčioms.

Pastaruoju metu publikuoti Vimalos (2017) tyrimo, skirto studentų nuomonei apie socialinių tinklų panaudojimo mokymuisi aukštojoje mokykloje galimybes išsiaiškinti, rezultatai parodė, kad yra šeši pagrindiniai veiksniai, kurie turi poveikį studentų norui mokytis naudojantis socialiniais tinklais: savarankiškumas, informacinės technologijos, kolektyviškumas, poreikis bendrauti, daryti įtaką ir veiklos rezultatai. Statistinė duomenų analizė parodė, kad informacinės technologijos ir ko-

lektyviškumo poveikis yra statistiškai nereikšmingi. Didžiausią poveikį mokymuisi socialiniuose tinkluose daro savarankiškumas. Vis dėlto bendros išvados rodo, kad nors studentų ketinimai ir norai yra dideli, praktiškai mokymuisi socialiniai tinklai naudojami minimaliai. Studentai juose dažniausiai ieško mokomosios medžiagos, tačiau edukologai ir vadybininkai turėtų pasinaudoti studentų entuziazmu ir skatinti specialių programų, kuriose socialiniai tinklai taptų mokymo ir mokymosi dalimi, kūrimą. Sobaih ir kt. (2016), nagrinėdami socialinių tinklų panaudojimo aukštosios mokyklos ugdymo procese galimybes, pritaria nuomonei, kad tai – didelį potencialą turintis mokymo ir mokymosi įrankis, tačiau šiuo metu naudojamas minimaliai.

Panašūs Mansa ir Ranieri (2016) tyrimų rezultatai. Analizuojant socialinių tinklų naudojimo aukštajame moksle ypatumus nustatyta, kad socialiniai tinklai – galinga mokymo ir mokymosi praktikos pokyčių varomoji jėga, nes yra atviri, interaktyvūs ir socialūs (skatinantys bendrauti). Tyrimo rezultatai parodė, kad socialiniai tinklai naudojami ugdymo procese vis dar labai ribotai ir aukštųjų mokyklų pedagogai nėra linkę jų integruoti į šį procesą dėl kelių priežasčių: kultūrinio pasipriešinimo, pedagoginių ir institucinių apribojimų. Vis dėlto svarbu įsiklausyti į Gomez ir kt. (2012) argumentus, jog, nepaisant to, kad studentai apskritai socialinius tinklus naudoja labai intensyviai, jie retai tai daro akademiniais tikslais. Kai kurie studentai vis tiek socialinius tinklus pirmiausia mato kaip savo privačią erdvę, todėl jos, anot Hosterman (2012), nėra linkę naudoti edukaciniams tikslams. Šalia šių grėsmių yra problemų, susijusių su teise. Cain ir Fink (2010) atkreipia dėmesį į tai, kad socialiniuose tinkluose dažnai platinami įvairiausi vaizdai, tekstai ir kt. Todėl tiek dėstytojams, tiek studentams svarbu nepažeisti autorių teisių, paisyti su jomis susijusių reikalavimų, išmanyti pagrindinius teisės ir etikos principus.

Apibendrinant galima pasiremti Al-Rahmi ir kt. (2015), taip pat Marcial (2016) tyrimų išvadomis, kurios rodo, kad socialinių tinklų naudojimo mastas keičia požiūrį į mokymą(si), kai pedagogas leidžia besimokantiesiems kurti ar integruoti naujus socialinius tinklus. Tai padeda ugdyti tyrėjų kartą. Į socialinius tinklus nėra žiūrima kaip į tam tikrą mokymo strategiją, bet tai puiki priemonė, padedanti paįvairinti tradicinį mokymąsi. Mokymosi aplinka tampa analitinė ir konstruktyvi, o veikla lieka autentiška, sklandi ir lanksti.

Išvados

1. Moksliniai tyrimai, susiję su socialinių tinklų naudojimu ugdymo procese, daugiausia nukreipti į suaugusiųjų švietimo klausimų nagrinėjimą, pavyzdžiui, kaip socialiniai tinklai naudojami aukštosiose mokyklose ir kolegijose. Socialiniai tinklai leidžia studentams tapti aktyviais bendradarbiais, kurti žinias, suteikia galimybę keisti savo socialinę padėtį. Socialiniai tinklai nėra tapatūs tradicinėms mokymo priemonėms.

2. Pastaruoju metu socialinių tinklų, kaip pedagoginio instrumento, vaidmuo vis labiau auga. Socialinių tinklų interaktyviosios galimybės kuria įtraukaus mo-

kymosi galimybes. Tai savo ruožtu remia ir palaiko interaktyvius tarpusavio santykius, komunikaciją, bendruomeniškumą ir bendradarbiavimą, kuria edukacines erdves.

3. Būtina adekvačiai suvokti socialinių tinklų, kaip edukacinių erdvių, galimas edukacines ir socialines grėsmes, kurios mokslininkų apibrėžiamos kaip laiko švaistymas, per didelis informacijos kiekis, sudėtingesnis edukacinio proceso valdymas, netinkamas ir neefektyvus veiklų koordinavimas.

4. Socialiniai tinklai verčia kitaip pažvelgti į šiuolaikines mokymo ir mokymosi galimybes. Tai iš dalies naujas, sparčiai besiplėtojantis procesas, kuriam įvaldyti reikia ne tik tam tikrų kompetencijų, bet ir atsakomybės (etinės, teisinės), adekvataus suvokimo. Socialiniai tinklai griauna aiškias tradicinio mokymo tarp profesinės ir socialinės erdvės nubrėžtas ribas, taip pat ribas tarp viešumo ir privatumo.

Literatūra

1. Ajjan, H., Hartshorne, R. (2008). Investigating Faculty Decisions to Adopt Web 2.0 Technologies: Theory and Empirical Tests. *Internet and Higher Education*, 11 (2), 71–80.

2. Al-Rahmi, W. M., Othman, M. S., & Yusuf, L. M. (2015). The role of social media for collaborative learning to improve academic performance of students and researchers in Malaysian Higher Education. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *16*(4), 177–204.

3. Cain J., & Fink J. (2010) Legal and ethical issues regarding social media and pharmaceutical education. *American Juornal of Pharmacy Education*, *74*(10), p. 184.

4. Chakraborty, S. K. (2015). Impact of social media/ social networks on education and life of undergraduate level students of karimganj town-a survey sudipta deb roy. *International Research Journal of Interdisciplinary & Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, *11* (1), 141–147.

5. Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks (Calif.) ; London: SAGE Publications.

6. Dabija, D.-C., Babut, R., Dinu, V., & Lugojan, M. I. (2017). Cross-Generational Analysis of Information Searching Based on Social Media in Romania. *Transformation in Business & Economics*, *16*(2), 248–270.

7. DiVall, M. V., & Kirwin, J. L. (2012). Using Fcebook to facilitate course-related discussions between students and faculty members. *American Juornal of Pharaceutical Education, 76* (2), 1–5.

8. Dudaitė, J., & Prakapas, R. (2017). The Experience of Teachers in the Application of ActivInspire Interactive Evaluation System in Classroom: A Case of Teachers in Lithuania. *Informatics in Education*, *16*(2), 181–195.

9. Flick, U. (2014). *The SAGE handbook of qualitative data analysis*. London: SAGE Publications Ltd.

10. Gómez, M., Roses, S., & Farias, P. (2012). The academic use of social networks among university students. *Comunicar: Scientific Journal of Media Education, 19* (38), 131–138.

11. Greenhow, C., & Lewin, C. (2016). Social media and education: reconceptualizing the boundaries of formal and informal learning. *Learning. Media and Technology, 41* (1), 6–30.

12. Greenhow, C., Robelia, B., & Hughes, J. E. (2009). Learning, teaching, and scholarship in a digital age. *Educational Researcher, 38* (4), 246-59.

13. Gudonienė, D., Rutkauskienė, D., Lauraitis, A. (2013). Pažangių mokymosi technologijų naudojimas ugdymo procese. *Informacijos mokslai*, 66, p. 96–107.

14. Hosterman, A. R. (2012) Tweeting 101: twitter and college classroom. In H.S.N. Al-Deen and J.A.Hendricks (eds.) Social media: Usage and impact (pp. 93-100). Lexington Books, UK.

15. Janiūnienė, E. (2008). Vadybininko informacinė elgsena organizacijoje: socialinių tinklų naudojimas. *Informacijos mokslai,* 40, 57–65.

16. Kajanová, H. (2014). The use of social media in system of education in Slovakia. *International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM.* (pp. 1011–1018).

17. Kietzman, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011) Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons, 24*, 241–251.

18. Konstantopoulos, S. (2008). An introduction to meta–analysis. In Osborne, J. *Best practices in quantitative methods* (pp. 177-194). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd.

19. Levickaitė, R. (2010). Generations X, Y, Z: How Social Networks Form the Concept of the World Without Borders (the Case of Lithuania). *Limes*, *3*(2), 170–183.

20. Lumby C., Anderson N, Hugman S. (2014). Apres Le Deluge: social media in learning and teaching. *The Journal of International Communicatio, 20* (2), p. 119–132.

21. Madge, C., Meek, J., Wellens, J., & Hooley, T. (2009). Facebook, social integration and informal learning at university: 'It is more for socialising and talking to friends about work than for actually doing work. *Learning, Media and Technology, 34* (2), 141–155.

22. Mansa, S., & Ranieri, M. (2016). Facebook and the others. Potentials and obstacles of social media for teaching in higher education. *Computer & Education, 95*, 216–230.

23. Mao, J. (2014) Social media for learning: a mixed methods study of high school students. Technology affordances and perspectives. *Computers in Human Behavior, 33*, 213–223.

24. Marcial A. K. T. (2016). Descriptors of social media use in higher

education. *ASEAN Journal of Open Distance Learning, 8* (2), 12–23.

25. Mazman, S.G., Usluel, Y.K. (2010). Modeling educatioal usage of Facebook. *Computers &Education,* 55 (2): 444–453.

26. McLoughlin, C., & Lee, M. J. W. (2010). Personalised and self regulated learning in the web 2.0 era: International exemplars of innovative pedagogy using social software. *Australasian Journal of Educational Technology, 26* (1), p. 28–34.

27. Mendez, J. P., Curry, J., Mwavita, M., Kennedy, K., Weinland, K., & Bainbridge, K. (2009). To friend or not to friend: Academic interaction on Facebook. *International Journal of Instructional Technology & Distance Learning, 6* (9), 33–47.

28. Pečiulis, Ž. (2016). Digital era: from mass media towards a mass of media. *Filosofija. Sociologija*, *27*(3), 240–248.

29. Peruta, A., & Shields, A. B. (2016). Social media in higher education: understanding how colleges and universities use Facebook. *Journal of Marketing for Higher Education*, 1–13.

30. Prakapienė, D., & Prakapas, R. (2016). The impact of social media on intercultural communication. *Organizacja społeczna w strukturach sieci. Doświadczenia i perspektywy rozwoju w Europie Środkowej i Wschodniej* (p. 165–173). Lublin: Wydawnictwo KUL.

31. Sobaih, A. E. E., Moustafa, M. A., Ghandforoush, P. & Khan, M. (2016) To use or not to use? Social media in higher education in developing countries. *Computers in Human Behavior, 58*, 296–305.

32. Sturgeon, C. M., & Walker, C. (2009). *Faculty on Facebook: Confirm or deny? Presented at the 14th Annual Instructional Technology Conference*. Murfreesboro, Tennessee.

33. Suter, W. N. (2012). *Introduction to educational research: A critical thinking approach*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd.

34. Šliogerienė, J., Masoodi, M., & Gulbinskienė, D. (2016). Facebook as a Tool in University English Language Education. *Acta paedagogica Vilnensia*, *36*, 34–41.

35. Tadros, M. (2011). A social media approach to higher education. Educating Educators with Social Media. By: Wankel, Charles. Series: *Cutting-edge Technologies in Higher Education*, Vol. 1. Edition: 1st ed. Bingley, UK : Emerald Group Publishing Limited.

36. Tariqs ,W. et.al. (2012). The Impact of Social Media Social Networks on Education Students of Pakistan. *IJCSI International Journal of Computer Science, 9* (4).

37. Towner, L., & Munoz, C. L. (2011). Facebook and education: a classroom connection? Educating Educators with Social Media. By: Wankel, Charles. Series: *Cutting-edge Technologies in Higher Education*, Vol. 1. Bingley, UK : Emerald Group Publishing Limited.

38. Trakimavičiūtė, G. (2017). Ryšių su klientais palaikymas pasitelkiant socialinį tinklą „Facebook“. *Informacijos mokslai*, *77*, 145–159.

39. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. (2014). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

40. Vilkaitė-Vaitonė, N. (2015). Komunikacija su tiksline auditorija per socialinius tinklus: apgyvendinimo įstaigų atvejis. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*, *37*(4), 586–597.

41. Vimala, B. (2017). Key determinants for intention to use social media for learning in higher education institutions. *Universal Access in the Information Society, 16* (2), 289–301.

42. Zailskaite-Jakste, L., & Kuvykaite, R. (2012) Implementation of Communication in Social Media by Promoting Studies at Higher Education Institutions. *Engineering Economics, 23* (2), 174-188.

43. Žibėnienė, G., & Brasienė, D. (2013). Naudojimasis internetu, internetiniais socialiniais tinklais ir galimai patiriamos grėsmės: mokinių nuomonė. *Socialinės technologijos*, *3*(1), 53–67.

THE USE OF SOCIAL MEDIA IN EDUCATION: THEORETICAL INSIGHTS

Assoc. Prof. Dr. Dalia Prakapienė

General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Assoc. Prof. Dr. Romas Prakapas

Mykolas Romeris University

Summary

New challenges and opportunities emerge as social media sites are more and more widely used in the modern-day knowledge society. Scientists worldwide, including Lithuania, analyse the use of social media in the processes of communication, cooperation, socialisation, information sharing, etc. The focus, however, has recently been shifting towards adapting and using social networking sites in education. Thus, the aim of this article is to present the opportunities for the use of social media sites in education. The article applies the methodological principles of qualitative research. The main methods of the research presented in the article – meta-analysis of the findings of published research studies and qualitative content analysis – helped to identify the main opportunities for the use of social media for educational purposes, as well as some possible threats. The article presents the results of the research carried out from August to September 2017. The findings suggest that the main focus of scientific research into the use of social networking sites in the process of education is on the analysis of adult education. Social media facilitate students' active cooperation in the network, thus creating knowledge, and allowing for a change in the students' social status. Social networking sites are not identical with traditional educational tools. The role of social media as a pedagogical tool is increasing. Social networking sites create opportunities for engaged learning through interactive features, which in turn facilitates interactive relationships, communication, community, and cooperation, and creates educational spaces. Social media create a necessity to rethink the processes of teaching and learning. This is a relatively new and developing process that requires, apart from having certain competences, accepting and adequately understanding responsibility (ethical, legal). Social networking sites are removing the boundaries between professional and social space that are clear in traditional education. They are destroying the line between public and private.

Keywords: social media, social networking sites, education, adult education.